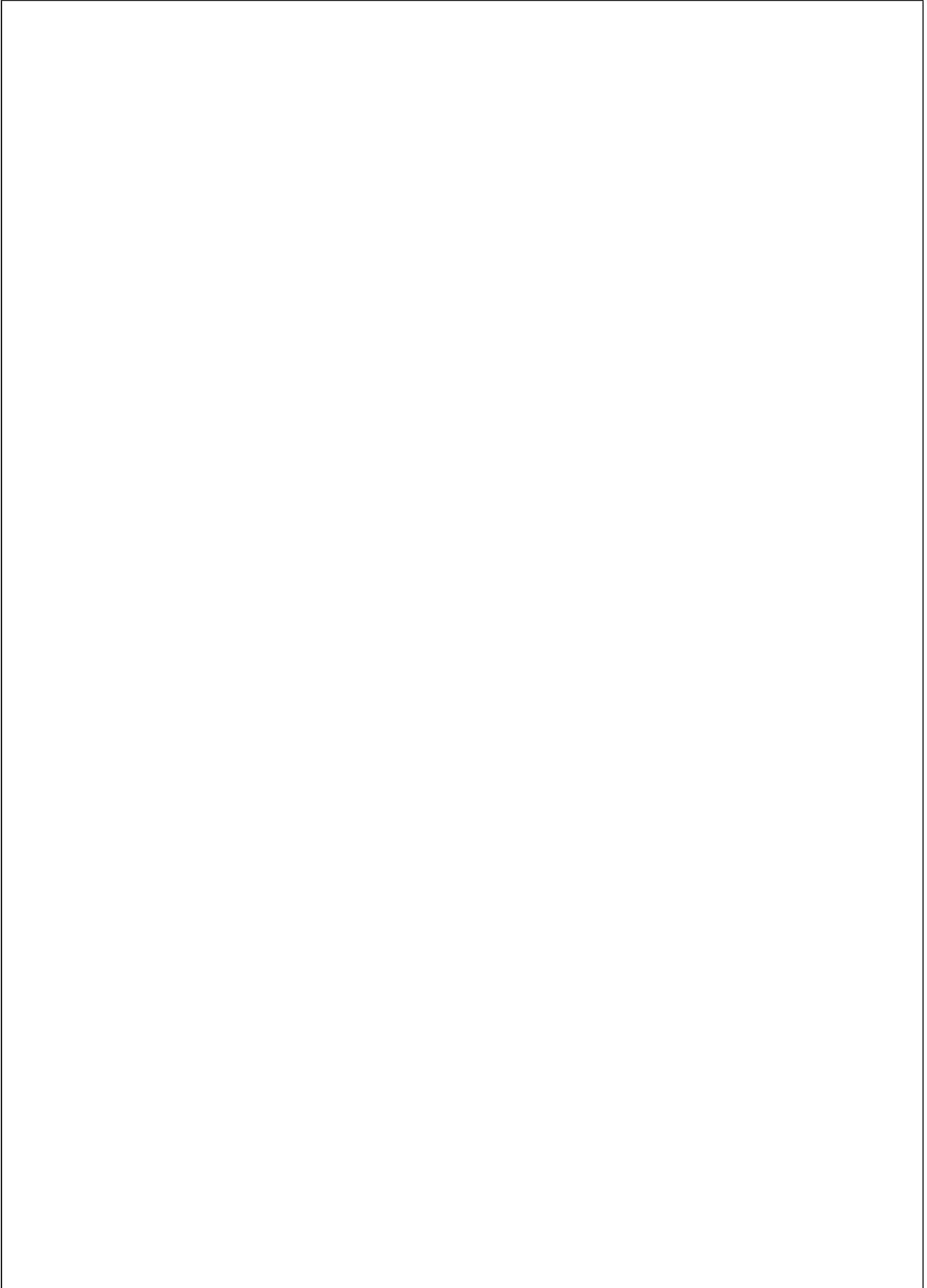


Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/218517,Damian-Marculewicz-Wyzwolenie-czy-nastepna-okupacja-Stosunek-ludnosci-cywilnej-d.html>
28.02.2026, 02:41



Damian Marculewicz: Wyzwolenie czy następna okupacja? Stosunek ludności cywilnej do wkraczającej Armii Czerwonej w rejonie Kuźnicy

W wyniku ofensywy latem 1944 roku, Armia Czerwona zajęła tereny Białostocczyzny, które miały stać się Polską Ludową. Do września 1939 roku tereny te były centralnym obszarem II RP. Po klęsce wrześniowej znalazły się pod okupacją sowiecką.

07.05.2025

[Armia Czerwona](#) [Okupacja sowiecka](#) [ZSRS](#)

Skutkiem niemieckiej agresji na ZSRS 22 czerwca 1941 roku Kuźnicę zajęli Niemcy, a w lipcu 1944 roku ponownie na te tereny weszli Sowieci. Mieszkańcy mieli świadomość „dobrodrożeństwa” władzy sowieckiej i byli niechętni wobec tego stanu rzeczy. Za „pierwszego Sowietę” mieszkańców dotknęły deportacje i eksperymenty z sowieckim modelem gospodarczym. Okres okupacji niemieckiej również wiązał się z działalnością pacyfikacyjną oraz eksterminacją miejscowych Żydów – należy pamiętać, że w Kuźnicy istniało getto.

Kalejdoskop okupacji

Lektura wspomnień daje możliwość poznania emocji towarzyszących mieszkańcom wspomnianych terenów. Interesującą kwestią jest przemilczenie niektórych tematów – takich jak żydowscy sąsiedzi, którzy podczas okupacji hitlerowskiej zostali zamknięci w getcie.

W wyniku postanowień jałtańskich przedwojenne ziemie polskie miały być podzielone, a ich wschodnia część miała przypaść Związkowi Sowieckiemu. Dla mieszkańców decyzja ta była niezrozumiała, ponieważ okupant niemiecki został pokonany i wszystko powinno wrócić do stanu sprzed września 1939 roku. Miejscowi nie zdawali sobie sprawy z decyzji Wielkiej Trójki na konferencji pokojowej w Jałcie. Samo stworzenie granicy było niemałym szokiem, gdyż dotychczas granica wschodnia była oddalona o około 300 km.

Niemcy wycofali się z Kuźnicy w nocy z 21 na 22 lipca 1944 roku. Miejscowość została zajęta „z marszu” przez oddziały II Frontu Białoruskiego. Wcześniej ostrzelano z artylerii miejscowy kościół i cerkiew, które w znacznym stopniu uległy zniszczeniu. Należy zastanowić się: jaki stosunek do miejscowej ludności mieli czerwonoarmiści? Jak wspomina Szczawińska:

„Na zajętych terenach rozpoczął się terror. NKWD zaczęło aresztować Polaków, którzy walczyli o niepodległość Polski. Wypytywano o ludzi walczących z bolszewikami o niepodległość w 1920 r., jak również o żołnierzy Armii Krajowej”.

Przy budowie pasa granicznego pracowali miejscowi, którzy wyrażali dezaprobatę dla takiego stanu rzeczy. Można wspomnieć, że jawnie naigrywali się z pilnujących ich czerwonoarmistów, za co byli karani aresztem. Mieszkaniec Nowodzieli Stanisław Trojanowski zapytał żołnierza:

„Za co walczyłeś? Za to żeby drutem buta przywiązywać?”.

Za te słowa został natychmiast aresztowany pod zarzutem kpienia z władzy radzieckiej.

Życie przedzielone granicą

Nowa rzeczywistość polityczna była pełna przeszkód. Zdarzało się że gospodarstwo rolne było położone po obu stronach granicy, co wpływało na efektywność upraw, ze względu na niejasność co do możliwości korzystania z własnych gruntów. Niejednokrotnie zdarzało się że pod osłoną nocy przenoszono nowopowstałe słupy graniczne za swoją działkę, przez co całe gospodarstwo zostawało po stronie polskiej. Zdarzały się jednak przypadki, że taki zabieg nie pomagał i rodzina była przesiedlana na teren ZSRS, ze względu na zakaz zamieszkiwania w strefie przygranicznej.

[Czytaj artykuł Damiana Marculewicz *Wyzwolenie czy następna okupacja? Stosunek ludności cywilnej do wkraczającej Armii Czerwonej w rejonie Kuźnicy* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Armia Czerwona, Okupacja sowiecka, ZSRS

Artykuł